

40/1961 Sb.

ZÁKON

ze dne 18. dubna 1961

o obraně Československé socialistické republiky

Změna: 101/1964 Sb.

Změna: 17/1976 Sb.

Změna: 367/1990 Sb.

Změna: 15/1993 Sb.

ČÁST PRVÁ

Základní ustanovení

§ 1

zrušen

§ 2

Obrana republiky zahrnuje opatření k zabezpečení obranyschopnosti země v míru i ve válce na všech úsecích hospodářského a společenského života, zejména budování ozbrojených sil a zvyšování jejich bojové pohotovosti v souladu s požadavky soudobého vojenství. Nedílnou součástí obrany republiky jsou opatření v národním hospodářství, opatření k obraně v krajích a okresech a k ochraně před nepřátelskými vzdušnými útoky a příprava občanů k obraně.

§ 3

Zastupitelské sbory, ostatní orgány státu, hospodářské, společenské a jiné organizace činí všechna opatření potřebná k zabezpečení nejvyšší obranyschopnosti země.

§ 4

(1) Obrana vlasti je vrcholnou povinností a věcí cti každého občana. Na výzvu k obraně vlasti vynaloží každý své síly a prostředky k dosažení konečného vítězství nad nepřítelem.

(2) K zabezpečení obrany republiky, zejména za branné pohotovosti státu (§ 5), může vláda podrobně upravit povinnosti vyplývající z odstavce 1, pokud nejsou upraveny v dalších ustanoveních zákona.

ČÁST DRUHÁ

Obrana za branné pohotovosti státu

§ 5

Branná pohotovost státu

Stát vstupuje do branné pohotovosti nařízením mobilizace ozbrojených sil, vyhlášením válečného stavu nebo vypovězením války, a to dnem, kdy bylo učiněno některé z uvedených opatření. Branná pohotovost státu končí dnem, jež stanoví prezident republiky.

Pracovní úkoly občanů a úprava pracovních poměrů

§ 6

(1) Za branné pohotovosti státu plní občané největším úsilím a obětavostí pracovní úkoly všude tam, kde to vyžaduje zabezpečení obrany republiky. Tím se uplatňuje jejich zájem a aktivní účast na obraně vlasti.

(2) Za branné pohotovosti státu může být občanům v zájmu obrany republiky uloženo

- a) setrvat v zaměstnání a podle potřeby konat práce, které nepatří k jejich pravidelnému zaměstnání, popřípadě pracovat i mimo místo pravidelného zaměstnání,
- b) nastoupit zaměstnání, které jim bude přiděleno,
- c) konat časově omezené práce, které budou od nich požadovány k zdolání nárazových nebo mimořádných úkolů pro obranu republiky (osobní úkony).

(3) Opatření uvedená v odstavci 2 vyhláší vláda.

(4) K ubytování občanů, jimž byly uloženy úkoly podle odstavce 2, mohou být od každého požadovány potřebné prostory a prostředky.

§ 7

Vláda může za branné pohotovosti státu upravovat pracovní poměry, zejména jejich vznik a zánik, pracovní dobu a jiné pracovní podmínky.

§ 8

Opatření v národním hospodářství

(1) Veškeré národní hospodářství je plánovitě řízeno tak, aby byla mohutným rozvojem výroby zabezpečena obranyschopnost země.

(2) Za branné pohotovosti státu mohou vláda nebo orgány jí zmocněné rozhodnout o změnách v řízení národního hospodářství a o zvláštní úpravě výroby, oběhu a spotřeby věcných prostředků, aby byly náležitě zabezpečeny potřeby obrany republiky.

§ 9

Využití věcných prostředků pro účely obrany

Za branné pohotovosti zabezpečuje stát potřeby obrany věcnými prostředky z národního majetku a dbá, aby jich bylo plně využito ke splnění úkolů obrany. Rovněž lidová družstva a občané usilují, aby byly splněny všechny úkoly obrany, a k tomu poskytují s nejvyšší obětavostí vše, čeho je k jejich zabezpečení třeba.

Poskytování věcných prostředků pro účely obrany

§ 10

Nepostačí-li věcné prostředky z národního majetku, může být za branné pohotovosti státu každému uloženo poskytnout k účelům obrany potřebné věcné prostředky, které má v držení.

§ 11

(1) Poskytnout věcné prostředky znamená

- a) odevzdat požadované věcné prostředky do užívání nebo vlastnictví státu,
- b) naložit s nimi podle pokynů nebo
- c) strpět, aby s nimi bylo naloženo určeným způsobem.

(2) Ten, jemuž bylo uloženo odevzdat věcné prostředky do užívání nebo do vlastnictví, je povinen odevzdat je ve stanovené době, na určeném místě, v použitelném stavu a s určeným příslušenstvím.

§ 12

(1) Vláda vydá prováděcí předpisy, v nichž stanoví zejména, kdo ukládá povinnost poskytnout potřebné věcné prostředky, kdo určuje osoby a organizace povinné poskytnout věcné prostředky a kdo a jakým způsobem věcné prostředky přejímá.

(2) Vláda nebo orgán jí pověřený může již v míru určit, které věcné prostředky budou pro účely obrany poskytnuty za branné pohotovosti státu, a uložit jejich držitelům povinnost podrobit je soupisu a prohlídce a udržovat je v použitelném stavu.

§ 13

Opatření k ochraně obyvatelstva

Je-li toho nezbytně třeba, může být z určeného místního obvodu odsunuto obyvatelstvo a věcné prostředky. K ubytování odsunutých osob a k uložení odsunutých věcných prostředků mohou být od každého požadovány potřebné prostory a prostředky.

§ 14

Opatření mimo dobu branné pohotovosti státu

Vláda může zavést účinnost jednotlivých ustanovení této části zákona i mimo dobu branné pohotovosti státu, jsou-li zvýšenou měrou ohroženy svrchovanost státu a jeho socialistické zřízení nebo vyžadují-li to mezinárodní smluvní závazky o společné obraně proti napadení.

ČÁST TŘETÍ

Civilní obrana

§ 15

Civilní obrana jako součást obrany republiky zahrnuje opatření k zabezpečení ochrany a obrany obyvatelstva před následky nepřátelských vzdušných útoků, k vytvoření podmínek pro plynulý chod hospodářského života při nepřátelských vzdušných útocích a k odstraňování následků těchto útoků. Občané se aktivně a uvědoměle zapojují do plnění úkolů civilní obrany, organizované a prováděné státními orgány, hospodářskými a dobrovolnými společenskými organizacemi.

§ 16

(1) K zabezpečení úkolů civilní obrany mohou být na základě rozhodnutí vlády ukládány povinnosti občanům a organizacím.

(2) Řízení civilní obrany přísluší ministru obrany České republiky.

ČÁST ČTVRTÁ

Příprava občanů k obraně republiky

§ 17

(1) K zabezpečení obrany republiky zúčastňují se občané přípravy k plnění úkolů obrany.

(2) Účast občanů na přípravě k obraně vyplývá z jejich zájmu o zabezpečení obrany republiky, z jejich uvědomělosti a odhodlání bránit svou vlast.

§ 18

Příprava občanů zahrnuje brannou, tělesnou a zdravotnickou přípravu, přípravu k civilní obraně a ostatní potřebnou přípravu; organizují ji dobrovolné organizace, především Svaz pro spolupráci s armádou, Československý svaz tělesné výchovy, Československý červený kříž a Československý svaz požární ochrany, dále státní orgány, školy, hospodářské a jiné organizace.

ČÁST PÁTÁ

Další opatření v zájmu obrany republiky

§ 19

Přípravy a přezkušování opatření pro dobu branné pohotovosti státu

(1) V souvislosti s přípravami nebo přezkušováním opatření pro dobu branné pohotovosti státu mohou vláda, národní výbory nebo vládou pověřeni ministři ukládat povinnosti státním orgánům, hospodářským, společenským a jiným organizacím i občanům.

(2) O požadování dopravních prostředků a zemních a silničních strojů na mobilizační cvičení ozbrojených sil rozhoduje ministr národní obrany.

(3) Držitel je povinen předat prostředek nebo stroj ve stanovené době, na určeném místě, v použitelném stavu a se stanoveným příslušenstvím.

§ 20

Výstavba podniků z hlediska obrany

Při výstavbě podniků a zařízení a při rozmístování výroby je nutno dbát zájmů obrany republiky.

§ 21

Úprava pozemků

(1) Vojenská správa nebo orgány ministerstva vnitra mohou z hlediska obrany republiky určit území, kde je třeba ke změně povrchu půdy jejich souhlasu. Vojenská správa nebo orgány ministerstva vnitra mohou přitom stanovit, jak má být změna provedena.

(2) V těchto územích může pověřený obecní úřad na návrh vojenské správy nebo orgánu ministerstva vnitra uložit vlastníkům nebo uživatelům pozemků provedení změn povrchu půdy.

§ 22

Přístup k některým místům

(1) Přístup k místům, kde jsou umístěna zařízení sloužící k obraně republiky, může být na návrh vojenské správy nebo orgánů ministerstva vnitra okresním národním výborem zakázán nebo vázán zvláštním povolením.

(2) Za vojenského cvičení, při přesunech vojsk nebo za branné pohotovosti státu může být na návrh vojenské správy okresním národním výborem zakázán, omezen nebo podle potřeby jinak upraven přístup do určitých dalších prostorů, jakož i pobyt a doprava v nich. Ve výjimečných případech, kdy by hrozilo nebezpečí z prodlení, učiní nezbytná opatření přímo vojenský velitel a vyrozumí o nich příslušný okresní národní výbor.

§ 23

Používání pozemků při cvičeních

Ozbrojené síly a bezpečnostní sbory ministerstva vnitra jsou oprávněny po dohodě s příslušným národním výborem používat ke cvičení pozemků a komunikací, jichž je k tomu třeba, nestačí-li jim pro cvičení jejich vlastní pozemky; jsou však přitom povinny co nejvíce šetřit zemědělských a lesních kultur, komunikací, staveb a ostatních zařízení.

§ 24

Ubytování ozbrojených sil

(1) Ozbrojené síly jsou zpravidla ubytovány ve vlastních objektech. Nelze-li ozbrojené síly ubytovat ve vlastních objektech, jsou držitelé vhodných objektů a prostředků k ubytování povinni poskytnout ubytování a prostředky k němu potřebné

(ubytovací povinnost).

(2) Držitele povinné poskytnout ubytování a prostředky k němu potřebné určí na žádost vojenské správy nebo orgánů ministerstva vnitra příslušný místní národní výbor, který jim zároveň uloží ubytovací povinnost. V naléhavých případech může vojenská správa nebo orgán ministerstva vnitra uložit ubytovací povinnost přímo držitelům. O uložení této povinnosti vyrozumí příslušný místní národní výbor.

(3) Vláda stanoví rozsah ubytovací povinnosti, způsob poskytování ubytování a prostředků k němu potřebných a další podrobnosti k provedení odstavců 1 a 2.

§ 25

Vyvlastnění

(1) Vyžaduje-li to zájem obrany republiky, je možno potřebné nemovitosti nebo práva k nim vyvlastnit, nelze-li je získat dohodou. Vyvlastněním lze dosáhnout strpění opatření, která omezují výkon vlastnického práva k nemovitostem nebo jiného věcného práva, zřízení věcných práv k nemovitostem, přechodu vlastnického práva k nemovitostem nebo postoupení, omezení nebo zrušení jiného věcného práva.

(2) Přechodem vlastnického práva k nemovitosti vyvlastněním zanikají všechna práva třetích osob k ní, pokud výměr o vyvlastnění nestanoví jinak.

(3) Vyvlastnění provádí na návrh vojenské správy nebo orgánu ministerstva vnitra okresní národní výbor nebo místní národní výbor, je-li stavebním úřadem. K účelům, pro něž lze provést vyvlastnění, může národní výbor povolit vstup na nemovitosti a jejich užívání před zahájením vyvlastňovacího řízení.

(4) Vyžaduje-li použití vyvlastněných nemovitostí přeměnu lesní nebo zemědělské půdy, k níž by jinak bylo třeba zvláštního povolení, není tohoto povolení zapotřebí.

(5) Vláda upraví nařízením rozsahu a způsob vyvlastnění, užívání nemovitostí před zahájením vyvlastňovacího řízení a další podrobnosti.

ČÁST ŠESTÁ

Ustanovení o náhradách

§ 26

Náhrady při plnění pracovních úkolů a za poskytnuté věcné prostředky

(1) Občanům, kteří byli přiděleni do zaměstnání [§ 6 odst. 2 písm. b)] se poskytne náhrada cestovních, stěhovacích a jiných výdajů a popřípadě mzdové vyrovnání.

(2) Občanům povolaným k osobním úkonům [§ 6 odst. 2 písm. c)] se poskytne potřebné ubytování, stravování, doprava na pracoviště a zpět a popřípadě též odměna za vykonanou práci.

(3) Při poskytnutí věcných prostředků přísluší náhrada

a) za věcné prostředky odevzdané do užívání nebo do vlastnictví [§ 11 odst. 1 písm. a)],

b) za škody vzniklé z nakládání s věcnými prostředky podle určených dispozic [§ 11 odst. 1 písm. b) a c)].

§ 27

Ostatní druhy náhrad

(1) Za poskytnutí dopravních prostředků nebo strojů na mobilizační cvičení ozbrojených sil (§ 19) dostane držitel od vojenské správy přiměřenou náhradu, jejíž výše se stanoví podle obecných předpisů, a náhradu případné škody.

(2) Náklad na provedení požadovaných změn povrchu půdy hradí vlastníku nebo uživateli pozemku ten, kdo provedení změny požadoval (§ 21 odst. 2).

(3) Škodu způsobenou cvičeními ozbrojených sil a bezpečnostních sborů ministerstva vnitra na nemovitostech a zemědělských a lesních kulturách hradí stát (§ 23).

(4) Za ubytování poskytnuté podle ustanovení § 6 odst. 4, § 13 a § 24 a za vyvlastněné nemovitosti a práva pro účely obrany (§ 25) přísluší náhrada.

(5) Za jiné újmy vzniklé z plnění povinností k obraně republiky přísluší náhrada v případech stanovených v předpisech vydaných k provedení tohoto zákona.

§ 28

Válečné škody

Na škody, které byly způsobeny nepřítelem, vlastním nebo spojeneckým vojskem v boji nebo v přímé souvislosti s bojem, se ustanovení tohoto zákona nevztahují; tyto škody se posuzují jako škody válečné podle zvláštních předpisů.

ČÁST SEDMÁ

Společná a závěrečná ustanovení

§ 29

Povinnosti ukládané podle tohoto zákona v zájmu ozbrojených sil mohou být ukládány i ve prospěch spojeneckých ozbrojených sil.

§ 30

(1) Nevyplývá-li z ustanovení tohoto zákona nic jiného, zůstávají ustanovení jiných zákonů, upravujících opatření k obraně republiky a její přípravě, nedotčena.

(2) Pro osobní úkony pro potřeby ozbrojených sil platí ustanovení tohoto zákona a jeho prováděcích předpisů, pokud branný zákon nebo předpisy vydané podle něho nestanoví jinak.

(3) zrušen

(4) Pokud tento zákon nebo předpisy vydané podle něho nestanoví odchylky, platí pro řízení podle tohoto zákona obecné předpisy o řízení ve věcech správních.

§ 31

Opatření učiněná před vyhlášením zákona a ve shodě s ním považují se za opatření podle tohoto zákona.

§ 32

Další předpisy potřebné k provedení tohoto zákona může vydat vláda nebo jí pověřený vedoucí ústředních orgánů státní správy.

§ 33

Zrušují se

- a) zákon č. 131/1936 Sb., o obraně státu,
 - b) zákon č. 2/1924 Sb., o poštovních holubech,
 - c) zákon č. 117/1924 Sb., o požadování dopravních prostředků pro účely vojenské, ve znění zákona č. 25/1936 Sb.,
 - d) zákon č. 68/1932 Sb., o požadování dopravních prostředků pro vojenské účely v míru,
 - e) zákon č. 63/1935 Sb., o vyvlastnění k účelům obrany státu,
 - f) zákon č. 82/1935 Sb., o ochraně a obraně proti leteckým útokům, ve znění zákona č. 75/1938 Sb.,
 - g) zákon č. 33/1936 Sb., o civilních hlídačích vojenské správy,
 - h) zákon č. 320/1936 Sb., o změně správní působnosti vojenských útvarů, ve znění zákona č. 104/1947 Sb., vládní nařízení č. 146/1950 Sb., o přenesení správní působnosti s velitelství oblastí na velitelství okruhů,
 - i) zákon č. 94/1950 Sb., o ubytování branné moci a Sboru národní bezpečnosti,
 - j) zákon č. 92/1951 Sb., o branné výchově, zákon č. 87/1952 Sb., o reorganizaci branné výchovy,
 - k) § 36 odst. 2 zákona č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení,
- a všechny předpisy vydané k jejich provedení.

§ 34

Tento zákon nabývá účinnosti ode dne vyhlášení; provedou jej všichni členové vlády a národní výbory.